

6. Машлякевич Д. С., Литвинов О. М. Стратегії запобігання і протидії корупції в Україні: монографія / Кримінол. асоц. України. Харків: В деле, 2016. 259 с.

7. Халимон С. І., Пузирьов М. С., Шкута О. О. Наукові роздуми професора І. Г. Богатирьова у дискурсі доктрини пенітенціарного права: ювілейне видання: монографія. Київ: Дакор, 2024. 208

**Дрозд Валентина Георгіївна**

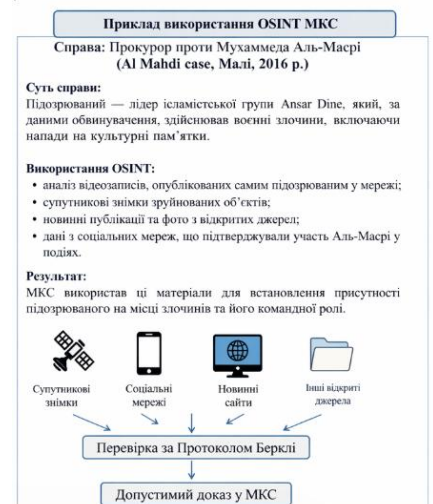
начальник консультативно-контрольного відділу Департаменту забезпечення Діяльності Голови Національної поліції України доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України

## **ПРАВОВІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У РОБОТИ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЙ: ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОТОКОЛУ БЕРКЛІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Стрімкий розвиток цифрових технологій – зокрема супутникового спостереження, безпілотних літальних апаратів, мобільних пристроїв, соціальних мереж, хмарних сервісів та інструментів аналізу великих даних — формує принципово нове середовище фіксації міжнародних злочинів. Події, які раніше залишалися поза межами належного документування, сьогодні фіксуються в режимі реального часу та накопичуються у вигляді цифрових слідів, що істотно підвищує оперативність і масштабність доказування.

У цьому контексті Міжнародний кримінальний суд дедалі активніше використовує дані з відкритих джерел (далі – OSINT) для встановлення індивідуальної кримінальної відповідальності, зокрема політичного та військового керівництва [1]. Йдеться про аналіз відео- та фотоматеріалів із соціальних мереж, супутникових знімків, геолокаційних даних, цифрових метаданих, а також інформації з відкритих баз даних і медіаресурсів. Такий підхід дозволяє відтворювати обставини злочинів, встановлювати місце, час і учасників подій навіть за відсутності фізичного доступу до місця їх вчинення.

Показовим є використання OSINT у справі проти Ахмад аль-Факі аль-Махді (Малі, 2016 р.), де аналіз відкритих джерел, включаючи відеозаписи та супутникові знімки, сприяв доведенню факту знищення культурної спадщини та встановленню ролі обвинуваченого. Подібна практика демонструє, що



цифрові дані можуть виступати повноцінним доказом у міжнародному кримінальному процесі за умови їх належної перевірки [2].

Ключовим інструментом такої верифікації є використання міжнародного стандарту «Протокол Берклі», який використовує докази з відкритих джерел, дозволяє встановити уніфіковані стандарти роботи з цифровими доказами. Він передбачає вимоги до перевірки автентичності контенту, аналізу метаданих, документування процесу збору інформації, а також забезпечення безперервного ланцюга збереження доказів (chain of custody). Це особливо важливо в умовах стрімкого розвитку технологій, коли ризики фальсифікації, маніпуляції або втрати даних істотно зростають [3, с. 158].

Відповідно, швидкий розвиток цифрових технологій не лише розширює інструментарій міжнародного кримінального правосуддя, але й формує нову парадигму доказування, в якій цифрові джерела стають ключовим елементом встановлення істини, а їх належна криміналістична обробка — необхідною умовою притягнення винних до відповідальності.

На сьогодні «Протокол Берклі» є стандартом «цифрової чистоти» доказів, оскільки надає слідчим алгоритм, що дозволяє перетворити цифрову інформацію (відео з соцмереж, супутникові знімки) на повноцінні докази. Це критично важливо для доведення «воєнних злочинів», де необхідно підтвердити системність нападів на цивільне населення. В умовах воєнного стану та обмеженого доступу до окупованих територій дистанційне документування за стандартами «Протоколу Берклі» стає ключовим елементом доказування [4, с. 5].

З цього питання доречно звернути увагу, що в межах євроінтеграційного процесу України питання кримінальної розвідки прямо пов'язане з виконанням вимог ЄС у сфері «Юстиція, свобода і безпека» (Chapter 24) та відображене у стратегічних документах «Дорожній карті» імплементації законодавства ЄС. Відповідна «Дорожня карта» з питань верховенства права є ключовим документом передбачаючим реформування правоохоронної системи, посилення аналітичних спроможностей, у тому числі впровадження європейських підходів до кримінального аналізу та розвідки.

Відповідно до актуальної інформації Міністерство внутрішніх справ України розробляє окремий законопроект про кримінальну розвідку, його мета замінити радянську модель оперативно-розшукової діяльності сучасною європейською системою. Основні орієнтири законопроекту перехід до intelligence-led policing (поліція, що базується на аналітиці); використання кримінального аналізу, OSINT, big data; інтеграція з практиками ЄС (зокрема Європол); чітке розмежування: оперативної діяльності; аналітичної розвідки; доказування [5].

Законопроект про кримінальну розвідку фактично є інструментом реалізації дорожньої карти, оскільки: виконує вимоги ЄС щодо боротьби з організованою злочинністю та забезпечує перехід до аналітичної моделі

правоохоронної діяльності, забезпечує сумісність із європейськими системами обміну даними (інтеграція з Europol, SIENA, іншими платформами), підсилює доказову базу (у т.ч. OSINT), відповідає вимогам кластеру 1 («Fundamentals») прогрес у цьому кластері визначає весь процес вступу до ЄС.

*Технологічна модернізація та захист цифрових даних* Міжнародним кримінальним судом активно переходить на захищені хмарні сервіси та відкрите програмне забезпечення (OpenDesk), щоб убезпечити цифрові докази від кібератак та політичного тиску. Спроможність національних слідчих органів працювати за такими ж стандартами безпеки та верифікації (метадані, хешування) є запорукою того, що докази щодо агресії РФ будуть прийняті Судом у Гаазі [6, с. 23].

*Відповідно реалізація зазначеного законопроект цілком логічно дозволить* сформувати національний захищений репозиторій цифрових доказів, сумісний з ІТ-інфраструктурою Міжнародного кримінального суду, для оперативного обміну даними в межах співпраці. Також доцільно реалізувати *спеціалізоване навчання*

запровадивши обов'язкову сертифікацію слідчих з питань роботи за «Протоколом Берклі», враховуючи досвід справи Аль-Магді щодо важливості верифікації відеоматеріалів.

Використання електронних доказів, зібраних згідно з національним законодавством, є ключовою перспективою для роботи Міжнародного кримінального суду в ситуації України. Впровадження «Протоколу Берклі» та законодавче закріплення статусу кримінальної розвідки дозволить максимально ефективно реалізувати невідворотність покарання за воєнні злочини. Успіх справи Аль-Магді демонструє, що міжнародне правосуддя готове до цифрової епохи, і Україна має стати лідером у створенні стандартів доказування злочинів агресії за допомогою цифрових технологій.

#### ***Список використаних джерел:***

1. Римський статут міжнародного кримінального суду. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_588#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text);
2. Al Mahdi Case «The Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi», ICC-01/12-01/15 [https://www.icc-cpi.int/mali/al-mahdi?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.icc-cpi.int/mali/al-mahdi?utm_source=chatgpt.com);
3. Використання електронних доказів під час досудового розслідування злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (Протокол Берклі) : наук.-практ. порадник / Л. В. Гаврилюк, І. В. Басиста, Д. С. Афонін та ін.; – Київ : ДНДІ МВС України; Вид-во «Політехніка», 2024. – 196 с. URL : <https://rep.dnuvs.ukr.education/handle/123456789/4178>;
4. Міжнародний кримінальний суд: загальний огляд практики / URL : <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/1737/mizhnarodnyi-kryminalnyi-sud-zahalnyi-ohliad-praktyky>;

5. МВС розробляє закон про кримінальну розвідку: що це таке /стаття/ URL: [https://www.kyivpost.com/uk/post/62147?utm\\_source=chatgpt.com](https://www.kyivpost.com/uk/post/62147?utm_source=chatgpt.com);

6. Злочин агресії у Міжнародному кримінальному суді. URL: <https://ulag.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/80-07.06.pdf>;

**Дударець Руслан Миколайович**  
професор кафедри кримінальної юстиції Навчально-наукового інституту права і психології НАВС, кандидат юридичних наук

## **ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ ПРИНЦИПУ КОМПЛЕМЕНТАРНОСТІ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННИХ ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Становлення Міжнародного кримінального суду як першого і єдиного постійного міжнародного трибуналу стало фундаментальним переломом у розвитку міжнародного правопорядку, знаменуючи перехід від традиційної системи міждержавної відповідальності до індивідуальної кримінальної відповідальності за найтяжчі злочини. В умовах сучасних збройних конфліктів, що характеризуються активною участю незаконних збройних формувань, питання ефективної взаємодії між національним та міжнародним правосуддям набуває особливої гостроти. Принцип комплементарності, закріплений у Римському статуті МКС, виступає не лише як технічне правило розмежування юрисдикцій, але й як гарант стабільності глобальної архітектури безпеки [1, с. 4].

Відповідно до даних Єдиного звіту про кримінальні правопорушення Офісу Генерального прокурора за період з 2014 року по березень 2026 року, за статтею 260 Кримінального кодексу України обліковано 3730 кримінальних правопорушень, з яких у 2014 році – 457, у 2015 році – 543, у 2016 році – 536, у 2017 році – 431, у 2018 році – 396, у 2019 році – 305, у 2020 році – 376, у 2021 році – 213, у 2022 році – 276, у 2023 році – 105, у 2024 році – 56, у 2025 року – 26, за три місяці 2026 року – 10 випадків скоєння зазначених кримінальних правопорушень [8].

Правова природа та концептуальні основи принципу комплементарності мають своє закріплення безпосередньо в преамбулі Римського статуту, а саме визначаються, що Міжнародний кримінальний суд «доповнює національні системи кримінального правосуддя» [2]. Відповідно це означає, що держави мають першочергову компетенцію та владу розслідувати міжнародні злочини, учинені на їхній території або їхніми громадянами. Міжнародний кримінальний суд не замінює національні суди, а виступає як «суд останньої надії» [1, с. 3].